

24 נובמבר 2025

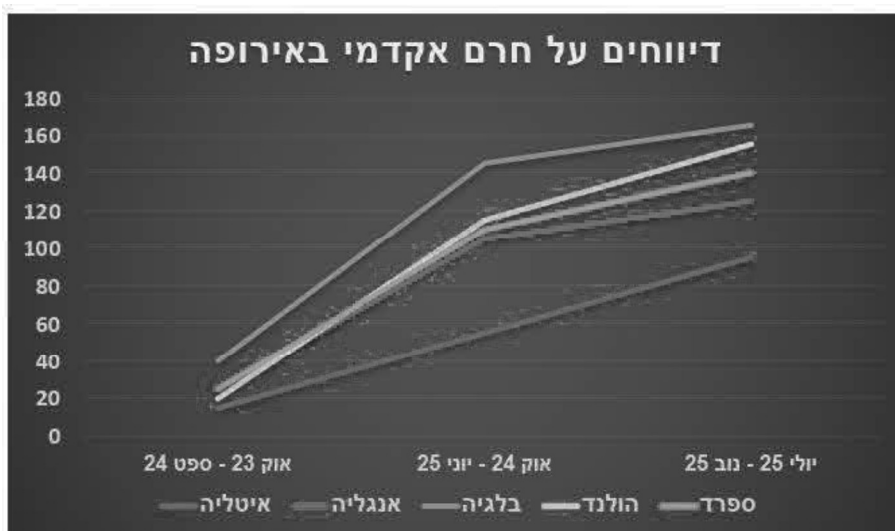
המאבק בחרם האקדמי – דו"ח מספר 3 – קיץ-סתיו 2025 באירופה

תיאור מצב כללי

צוות הפעולה למאבק בחרם האקדמי מטעם ור"ה, המורכב מנציגים של כלל אוניברסיטאות המחקר (ור"ה) וצוות אנשי מקצוע בראשות עמנואל נחשון, פועל זה כשנה וחצי במטרה לבלום ככל הניתן אירועי חרם אקדמי, וכן להפחית ולמנוע את הנזקים הנובעים מתופעת החרם האקדמי על חוקרים ומוסדות ישראליים. צוות הפעולה ממשיך לשמש מוקד לאיסוף, ניטור, הנגשת מידע וסיוע למערכת האקדמית בישראל ולגורמים חיצוניים באמצעות הידע והניסיון שנצברו.

בחירתו של הנשיא דונלד טראמפ בארה"ב והצעדים האגרסיביים שנקט כלפי מוסדות מחקר מובילים, בלמו במידה רבה את מקרי החרם האקדמי הגלוי שם, וכיום הזירה האמריקאית שקטה יחסית. עם זאת, להערכתנו חרמות שקטים ממשיכים להוות גורם בעייתי משמעותי גם בארה"ב. מנגד, במדינות אירופה ניכרת החרפה מתמשכת, ועל כן הדו"ח הנוכחי מתמקד במצב המורכב של החרמות האקדמיים באירופה.

מהנתונים שהתקבלו מאז פרוץ מלחמת "חרבות ברזל", עולה תמונה ברורה של גידול ניכר בהיקף הדיווחים על מקרי חרם אקדמי לאורך כל תקופת הלחימה בעזה. סיום הלחימה בהפסקת האש והמהלך הרב-שלבי בהובלת ארה"ב, לא הביאו לעת עתה לבלימה במקרי החרם באירופה - בניגוד לתחזיות ולתקוות.

*מבוסס על דיווחים פנימיים שנאספו באוניברסיטאות המחקר בישראל (ור"ה)

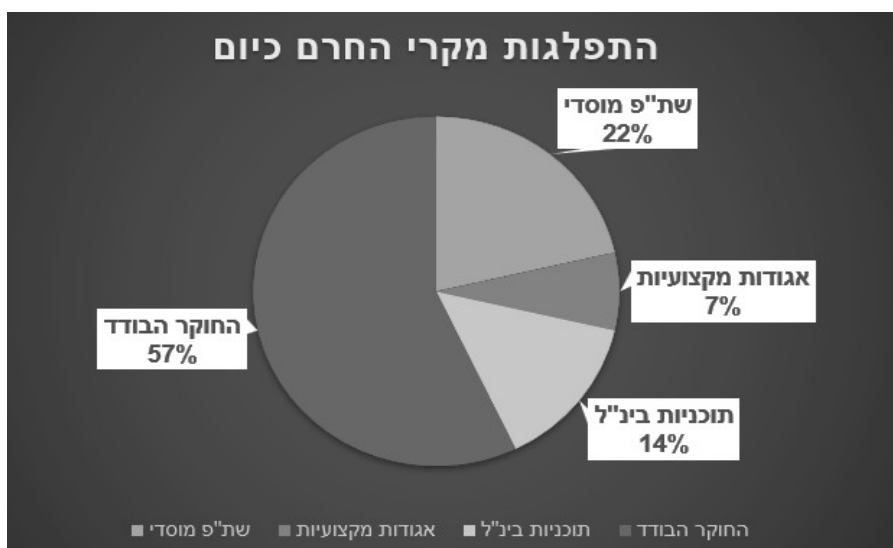
מספר מקרי החרם המדווחים עד היום עומד על כ-1,000, כאשר רבע מסך כל הדיווחים הועבר רק בקיץ האחרון, ובאופן ממוקד במערב אירופה. בעוד שבמדינות מסוימות, אף שהן מובילות במספר הדיווחים, חלה עלייה מתונה לאחר שיא בתלונות על חרם אקדמי שנרשם במחצית הראשונה של 2025, באיטליה נרשמה החרפה משמעותית וניכרת עלייה חדה במספר הדיווחים על חרם.

השיח על החרם באיטליה עלה לראש סדר היום סביב המשט האחרון לעזה, שבו השתתפו שתי חברות פרלמנט איטלקיות. האופוזיציה באיטליה אימצה את המלחמה בעזה כנושא מרכזי בקמפיין הבחירות שלה לקראת הבחירות הכלליות העתידות להתקיים בקיץ 2026, ובחודשיים האחרונים התקיימו שתי שביתות ארציות באיטליה עקב המלחמה בעזה.

תיאור המצב כיום – נובמבר 2025

נדמה שתדמיתה השלילית של ישראל באירופה התקבעה במידה כזאת שמהלכים מדיניים לבדם אינם מספיקים לשנות את התודעה הקיימת. עד כה, נדמה שהפסקת הלחימה אינה מביאה לירידה בעוצמת החרם, וייתכן אף להיפך. היבט מטריד נוסף במגמה זו הוא העלייה במספר האוניברסיטאות האירופיות המטילות חרם אקדמי מלא על המוסדות בישראל.

במקביל לדיווחים חדשים על החרמת חברי סגל ישראלים והפסקת יחסים בין-מוסדיים, מוסדות אקדמיים באירופה שהכריזו בעבר על ניתוק קשרים אקדמיים והפסקת שיתופי פעולה עם ישראל, טרם הסירו את האמברגו.

*מבוסס על דיווחים פנימיים שנאספו באוניברסיטאות המחקר בישראל (ור"ה)

ועד ראשי האוניברסיטאות

שתי תופעות מדאגות נוספות ממשיכות ללוות אותנו גם הקיץ ובתחילת שנה"ל האקדמית, ללא סימני בלימה:

התופעה הראשונה, שהחלה כבר בראשית 2024, היא החרמת חוקרים וסטודנטים ישראלים באגודות אקדמיות-מקצועיות בתחומי ידע שונים, בהם רפואה, ארכיאולוגיה, סיעוד, סוציולוגיה, תקשורת ועוד. כ-10 ארגונים אירופיים עדיין מחרימים ישראלים ומונעים מהם השתתפות בכנסים, תוך הצבת תנאים קשים של ויתור על שיוך אקדמי מוסדי ישראלי והתחייבות להצהרות אנטי-ישראליות ופרו-פלסטיניות. להלן הרחבה בעניין זה:

דו"ח מצב האנטישמיות באגודים האקדמיים המקצועיים - הליגה נגד השמצה (ADL).

התופעה השנייה היא החרקת חוקרים ישראלים מתוכניות מחקר אירופיות, בין אם באופן מפורש או סמוי, בייחוד Horizon Europe. מדובר בתוכנית המימון המרכזית של האיחוד האירופי, ממנה מוחרמות נכון להיום כ-20 שותפויות ישראליות בעיקר בספרד, בלגיה ואיטליה. אמנם הסכנה לפגיעה בהשתתפות ישראל ע"י מוסדות האיחוד האירופי נחלשה - האיחוד איים בפגיעה בהשתתפות ישראל בהיבטים מסוימים של תוכנית הורייזן, חרף התנגדות גרמניה ואיטליה. אולם נוכח הפסקת הלחימה ואימוץ תוכנית הצעדים של הנשיא טראמפ, הובהר כי האיום אינו עומד על הפרק. עם זאת במהלך שנת 2025 נרשמה ירידה במספר הפרויקטים המאושרים של התוכנית בהשתתפות חוקרים ישראלים ובמספר הזמנות החוקרים הישראלים למאגדים, ונמשך הניסיון להדיר משתתפים ישראלים מפרויקטים קיימים.

תיאור תמונת מצב החרם האקדמי עד היום משקף מגמה אקדמית-מדינית מדאיגה המתחילה בהרחקת חוקרים בודדים, מתרחבת לחרם ברמת המוסד, עוברת בחרם על פעילות במסגרת אגודה אקדמית מקצועית ומגיעה אף לתוכניות בינלאומיות רחבות היקף. לצערנו, אנו עדים גם לחרמות "שקטים" שממשיכים להתקיים ברקע הגל הגלוי של החרם האקדמי על ישראל.

משמעות ההתרחבות הכוללת של מגוון סוגי החרם לעיל עלולה להביא את האקדמיה הישראלית לבידוד מסוכן, ומהווה איום אסטרטגי ממשי על מעמדה הבין-לאומי של ישראל.

הטכניון
מכון טכנולוגי
לישראל

האוניברסיטה העברית בירושלים
THE HEBREW UNIVERSITY OF JERUSALEM

מכון
ויצמן
למדע
WEIZMANN
INSTITUTE
OF SCIENCE

אוניברסיטת
בר-אילן
Bar-Ilan University

אוניברסיטת
תל אביב
TEL AVIV
UNIVERSITY

אוניברסיטת חיפה
UNIVERSITY OF HAIFA
جامعة حيفا

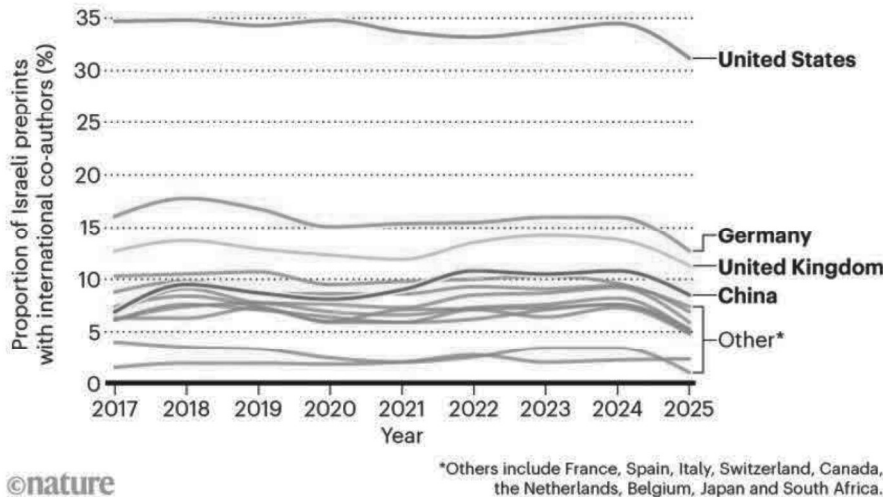
אוניברסיטת בן-גוריון בנגב
Ben-Gurion University of the Negev

האוניברסיטה הפתוחה
THE OPEN UNIVERSITY OF ISRAEL
الجامعة المفتوحة

אוניברסיטת
אריאל
בשומרון

ועד ראשי האוניברסיטאות

דו"ח של כתב העת "nature" (NPG) מראה, כי חוקרים בודדים וגופים אקדמיים בוחרים לא לשתף פעולה עם מדענים ממדינות אחרות בגלל מתחים גאופוליטיים. כתב העת מציג כיצד מגמה זאת באה לידי ביטוי בשיתופי פעולה מחקריים עם ישראל:

הנתונים מצביעים על כך שהמתיחות הבינלאומית סביב הסכסוך בעזה השפיעה באופן משמעותי על שיתופי פעולה מדעיים עם ישראל, כאשר הירידה הבולטת ביותר היא במדינות שהביעו ביקורת חריפה על ישראל. למרות זאת, ארצות הברית נשארת שותפה מרכזית, גם אם ברמה מעט נמוכה יותר מאשר בשנים קודמות. לדו"ח המלא: "חרמות אקדמיים: הנתונים מרמזים על שינוי בשיתופי הפעולה המחקריים"

צוות הפעולה למאבק בחרם האקדמי מטעם ור"ה פועל במרץ בשיתוף סגני הנשיא לבינ"ל והממונים על הטיפול בחרם האקדמי בכל מוסד. לצד הליווי המשפטי באירופה בהובלת עו"ד יוהאן בניזרי ממשד "קשר" בבלגיה נרשמות הצלחות מרשימות בטיפול במקרי החרם. ראוייה לציון החלטת איגוד הארכיאולוגים האירופי לבטל החלטה קודמת של מועצת המנהלים של האיגוד לפגוע בהשתתפות ארכיאולוגים ישראלים בכנס אירופי. היפוך ההחלטה התקבל בזכות פעילות מאומצת של הארכיאולוגים הישראלים ושיתוף פעולה עם צוות הפעולה של ור"ה.

רשימת מוסדות וארגונים מחרימים – על בסיס דיווחים פנימיים – צוות הפעולה ור"ה.

הטכניון
מכון טכנולוגי
לישראל

האוניברסיטה העברית בירושלים
THE HEBREW UNIVERSITY OF JERUSALEM

מכון
ויצמן
WEIZMANN
INSTITUTE
OF SCIENCE

אוניברסיטת
בר-אילן
Bar-Ilan University

אוניברסיטת
תל אביב
TEL AVIV
UNIVERSITY

אוניברסיטת חיפה
UNIVERSITY OF HAIFA
جامعة حيفا

אוניברסיטת בן-גוריון בנגב
Ben-Gurion University of the Negev

האוניברסיטה הפתוחה
THE OPEN UNIVERSITY OF ISRAEL
الجامعة المفتوحة

אוניברסיטת
אריאל
בשומרון

על הצפוי בעתיד

המעקב אחר תנועת החרם באירופה מלמד כי קבוצות שונות פועלות ביתר שאת להעמיק את הלחץ על ישראל, גם לאחר סיום הלחימה. עבור רבים הפסקת האש נתפסת רק כשלב ראשון ולא כסיום העימות. אף שניסיון העבר מצביע על כך שגורמים פוליטיים וביטחוניים משפיעים על עוצמת השיח האירופי ועל מעורבות האקדמיה, שינוי תודעתי אמיתי ייתכן רק בשילוב מתמשך של מאמצים הסברתיים מדיניים ואקדמיים.

להערכת הצוות תופעת החרם תלווה את האקדמיה הישראלית עוד זמן רב, ותדעך רק בעקבות שינויים אזוריים וגיאופוליטיים עמוקים.

חשוב ונדרש לגבש תוכנית אסטרטגית ארוכת טווח ומתמשכת למאבק בגילויי החרם האקדמי וה-BDS כנגד האקדמיה הישראלית. מהלך כזה יחייב שילוב כוחות ותיאום גם בין המרכיבים השונים של מערכת ההשכלה הגבוהה, אוניברסיטאות ומכללות, יחד עם ות"מ-ג. במקביל תידרש מעורבות רבה יותר של הדרג המדיני והפקידותי במשרדי הממשלה השונים כמו חוץ ומדע, וגורמים נוספים. יידרש גם תקציב ייעודי-תוספתי לפעילות כוללת כזו.

לסיכום

הדו"ח מתאר מציאות מורכבת שבה האקדמיה הישראלית ניצבת בפני אתגרים משמעותיים בזירה האירופית. לצד ההישגים הנקודתיים, נדרש מעבר למהלך מערכתי פרו-אקטיבי כולל המבוסס על חיזוק הקשרים האקדמיים הבינלאומיים והשקעה עקבית בהסברה ובחיזוק דימויה של ישראל באירופה ובעולם.

המלצותינו הן:

1. חיזוק שיתופי פעולה עם מוסדות ועמיתים תומכים באירופה, והעמקת הקשרים הקיימים. משימה ראשונה במעלה – לשמר את ישראל במסגרת הסכמי "הוריון אירופה" הבאים (2028 והלאה).
2. הקמת פורום לתיאום בין המוסדות האקדמיים ומשרדי הממשלה הרלוונטיים לניהול מאבק בחרם האקדמי וקביעת מדיניות אחידה.
3. הרחבת מערך ההסברה ובתוכה הייצוג האקדמי הישראלי, לרבות פעילות תקשורתית יזומה ושיגור נציגים אקדמיים לפעולות ומפגשים, גם מול גורמים ביקורתיים.
4. עידוד הגעת משלחות אקדמיות לישראל, הן ברמת החוקרים והן ברמת הנהלות של מוסדות אקדמיים מרחבי העולם. זאת במקביל לעידוד תכניות של חילופי סטודנטים, והענקת מילגות ייעודיות לחוקרים צעירים לקידום שת"פים אקדמיים.
5. גיבוש קמפיין אסטרטגי ייעודי לחיזוק הנוכחות האקדמית של ישראל בזירה הבין-לאומית.